

ZESTAW EDUKACYJNY DLA GRUPY WIEKOWEJ 15-18 LAT

1. TEMAT: UNIA EUROPEJSKA A WALKA Z DYSKRYMINACJĄ

1.1. Każda forma dyskryminacji jest pogwałceniem podstawowych praw osoby dyskryminowanej

1.1.1. Europa a Prawa Człowieka

Stwierdzenie, że każdy człowiek ma prawa oraz że prawa te są uniwersalne, niezbywalne i trwałe, leży u podstaw integracji europejskiej. Bez względu na różnice kulturowe, religijne, historyczne i polityczne wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej dążą do promowania i szanowania tych praw, które stanowią część wspólnego dziedzictwa Europy i tworzą więzi pomiędzy jej mieszkańcami¹.

W Europie oraz na całym świecie Unia Europejska działa na rzecz przestrzegania tych praw. UE pragnie także zapewnić ich skuteczne wdrażanie w praktyce, w codziennym życiu wszystkich mieszkańców państw członkowskich, w szczególności poprzez wyeliminowanie wszelkich przejawów **dyskryminacji**.

1.1.2. Czym jest „dyskryminacja”?

„Dyskryminować” w niektórych kontekstach może oznaczać „rozróżniać” lub „oddzielać”. Niemniej jednak czasownik „dyskryminować” ma także bardzo precyzyjne znaczenie prawne: „nieprzychylnie traktować osobę lub grupę osób z przyczyn niezgodnych z prawem”.

Zatem poprzez stawianie niektórych grup ludzi w niekorzystnej sytuacji lub nieuzasadnione ograniczanie praw danej osoby lub grupy osób, dyskryminacja stanowi pogwałcenie podstawowej zasady zakładającej równość wszystkich ludzi wobec prawa.

1.2. Podstawy prawne walki z dyskryminacją

1.2.1. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

Artykuł 14 Konwencji przyjętej przez Radę Europy w dniu 4 listopada 1950 roku potępia wszelkie przejawy dyskryminacji².

Rada Europy zorganizowała wiele kampanii mających na celu stosowanie tej zasady w praktyce oraz zachęcenie wszystkich krajów i obywateli do jej przestrzegania. Jedną z takich kampanii była prowadzona w 2007 roku przez Radę Europy inicjatywa „Wszyscy różni, wszyscy równi”⁴.

---

¹ Tutaj oraz w całym tekście termin „Europejczyk” należy rozumieć jako „osobę **mieszkającą** na terenie Unii Europejskiej”, **niezależnie od jej narodowości**.

² <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc>.

³ „Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn”

⁴ <http://alldifferent-allequal.info/>

1.2.2. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁵

Karta została uchwalona podczas Konferencji Międzyrządowej w Nicei w 2000 roku przez Radę Europejską, Parlament Europejski oraz Komisję Europejską. Artykuł 20⁶ Karty odwołuje się do zasady leżącej u podstaw walki z wszystkimi przejawami dyskryminacji. W Artykule 21⁷ wymieniono wszystkie różnice między ludźmi, które mogą być przyczyną dyskryminacji. Ponadto, autorzy Karty uznali, że podana lista nie jest zamknięta (biorąc pod uwagę znaczenie wyrażenia „w szczególności”).

W Artykule 22 Karty ponownie podkreślono znaczenie i bogactwo różnorodności Europy⁸.

I wreszcie włączenie do Karty oddzielnego artykułu, tzn. Artykułu 23⁹, który nakłada obowiązek zapewnienia pełnej równości kobiet i mężczyzn, ukazuje drogę, którą należy przejść, aby zagwarantować faktyczne wdrożenie zasady równości. W drugim akapicie jest mowa o tym, że szczególne środki, odnoszące się głównie do kobiet, nie są sprzeczne z zasadą równości, a zatem nie są formą dyskryminacji pod warunkiem, że skutkują zapewnieniem równości i równowagi pomiędzy obiema płciami¹⁰

1.2.3. Dyrektywy europejskie określają unijne prawo dotyczące walki z dyskryminacją

Dyrektywy tworzą „prawo” Unii Europejskiej i ustalają cele prawne, które państwa członkowskie muszą osiągnąć. Państwa członkowskie mają pewien określony czas na „transpozycję” tych przepisów do prawa krajowego, tzn. na uchwalenie ich w formie ustaw¹¹

Artykuł 13 Traktatu z Amsterdamu z 1997¹² roku przyznał Unii Europejskiej nowe i szczególne kompetencje umożliwiające walkę z dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację

⁵ <http://european-convention.eu.int/DraftTreaty.asp?lang=EN>.

⁶ Artykuł 20 – Równość wobec prawa: „Wszyscy są równi wobec prawa”.

⁷ Artykuł 21 - Niedyskryminacja „1) Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, opinie polityczne lub wszelkie inne opinie, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

2) W zakresie zastosowania Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz Traktatu o Unii Europejskiej i bez uszczerbku dla ich postanowień szczególnych, zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową.”

⁸ Artykuł 22 – Różnorodność kulturowa, religijna i językowa: „Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową.”

⁹ Artykuł 23 – Równość kobiet i mężczyzn: „Należy zapewnić równość kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia. Zasada równości nie stanowi przeszkody w utrzymywaniu lub przyjmowaniu środków zapewniających specyficzne korzyści dla osób płci niedostatecznie reprezentowanej.”

¹⁰ Por. koncepcja pozytywnego działania, o którym mowa w § 1.2.4.

¹¹ Na stronie internetowej Unii Europejskiej <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:72000L0043:EN:NOT> przedstawiono stopień transpozycji dyrektyw w zakresie walki z dyskryminacją do przepisów krajowych.

¹² Artykuł 13 Traktatu z Amsterdamu z 1997 roku: „Bez uszczerbku dla innych postanowień niniejszego Traktatu i w granicach kompetencji, które Traktat powierza Wspólnotie, Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może podjąć środki niezbędne w celu zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.”

seksualną. Opierając się na tej podstawie, opracowano szereg dyrektyw zawierających jasne definicje różnych pojęć oraz wzmocniono walkę z różnymi przejawami dyskryminacji:

- Dyrektywa 2000/43/WE z 29 czerwca 2000 roku w sprawie stosowania zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne¹³;
- Dyrektywa 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 roku ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy¹⁴.
- Dyrektywa 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 roku wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług¹⁵.

1.2.4. Prawo europejskie dzisiaj

Prawo europejskie rozróżnia dyskryminację bezpośrednią i dyskryminację pośrednią.

- Dyskryminacja bezpośrednia

Dyskryminacja bezpośrednia występuje wówczas, gdy osoba traktowana jest mniej korzystnie niż inna w podobnej sytuacji, z powodu swojego pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub światopoglądu, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej¹⁶.

- Dyskryminacja pośrednia

Niemniej jednak w rzeczywistości dyskryminacja często przybiera bardziej subtelny kształt. Dlatego też w nowych przepisach zdefiniowano także pojęcie dyskryminacji pośredniej. Taka sytuacja ma miejsce, gdy pozornie neutralne warunki, kryteria lub praktyki będą niekorzystne dla osób z przyczyn pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub wyznania, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej.

Przykładem dyskryminacji pośredniej¹⁷ jest wymaganie, aby wszystkie osoby ubiegające się o pracę na pewnym stanowisku zdały test w określonym języku, nawet, jeśli język ten nie jest konieczny do wykonywania pracy.

Europejskie przepisy uznają molestowanie jako formę dyskryminacji.

Molestowanie, rozumiane jako obraźliwe zachowanie wyrażane poprzez postawę, słowa, gesty lub na piśmie, które może godzić w osobowość, godność lub integralność fizyczną lub psychiczną danej osoby ze względu na jej rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub

¹³

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=236982:cs&lang=fr&list=236972:cs,236982:cs,&pos=2&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>.

¹⁴

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=237068:cs&lang=fr&list=236999:cs,237068:cs,237069:cs,&pos=2&page=1&nbl=3&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>.

¹⁵

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?hwords=&pgs=10&list=413787:cs,392751:cs,392734:cs,392550:cs,392730:cs,413874:cs,392662:cs,392661:cs,393033:cs,392864:cs,&val=392730:cs&nbl=53&lang=fr&visu=&checktexte=checkbox&pos=5&page=2>.

¹⁶ Ciekawe informacje można znaleźć na stronie Unii Europejskiej http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/legis/legln_en.htm.

¹⁷ Idem.

światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, jest przejawem dyskryminacji i jest niezgodne z prawem..

Przepisy europejskie zabraniają także zemsty i odwetu

Odwet rozumiany jako złe traktowanie lub wręcz zemsta na kimś z powodu złożenia skargi dotyczącej dyskryminacji lub wspierania osoby, która taką skargę złożyła, są niezgodne z prawem.

Ustawodawstwo europejskie docenia przydatność pozytywnych działań

Zakazanie dyskryminacji nie wystarczy, aby zagwarantować prawdziwie równe szanse dla wszystkich: czasami niezbędne jest podjęcie szczególnych działań mających na celu zrehabilitowanie niedogodności wynikających z pochodzenia rasowego lub etnicznego, płci lub innych cech danej osoby.

W związku z tym przepisy europejskie zezwalają na podjęcie pozytywnych działań mających na celu stworzenie prawdziwie równych szans dla wszystkich uznając, że takie działania nie będą traktowane jako złamanie zasady o równym traktowaniu.

Europejskie ustawodawstwo przewiduje także sankcje

Państwa członkowskie Unii Europejskiej są zobowiązane wdrożyć odpowiednie sankcje i podjąć wszelkie niezbędne kroki w celu zagwarantowania stosowania przepisów zwalczających dyskryminację. W dyrektywach zapisano, że sankcje, które mogą obejmować także nakaz wypłaty odszkodowania, powinny być skuteczne, proporcjonalne i przekonujące.

Unia Europejska wprowadziła także obowiązek utworzenia krajowych organów ds. równości.

Zadaniem tych organów jest informowanie wszystkich obywateli Europy o ustawodawstwie europejskim oraz o jego znaczeniu w codziennym życiu każdego człowieka¹⁸.

1.2.5. Niedyskryminacja a obywatelstwo

Obywatelstwo europejskie, które opiera się na uznaniu jedności Europy w różnorodności jej państw członkowskich, mieszkańców i kultur, docenia bogactwo różnic w ramach Wspólnoty i z zasady odrzuca wszelkie formy dyskryminacji.

1.3. Działania Unii Europejskiej

Unia Europejska ogłosiła 2007 rok „Europejskim Rokiem Równych Szans dla Wszystkich – na rzecz Sprawiedliwego Społeczeństwa”.

1.3.1. Odwieczna troska

Od momentu powstania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) poprzez liczne dokumenty próbowano zdefiniować i potępić wszelkie formy dyskryminacji¹⁹. Trybunał

¹⁸ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/rights/neb_en.htm

¹⁹ W szczególności:

Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68. z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=11907:cs&lang=fr&list=11570:cs,416630:cs,11569:cs,416629:cs,11337:cs,11467:cs,11909:cs,11568:cs,416628:cs,11907:cs.&pos=10&page=2&nbl=34&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>);

Dyrektywa Rady 76/207/EWG z dnia 9 lutego 1976 roku w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy (<http://eur->

Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich także wprowadził spójne orzecznictwo²⁰: potępiające wszelkie działania prawne lub regulacyjne państw członkowskich, które mogłyby doprowadzić do jednej z form dyskryminacji.

Podczas gdy Unia Europejska nie dąży do systematycznej harmonizacji prawa, co mogłoby doprowadzić do zanegowania kultury prawnej poszczególnych państw członkowskich oraz podważenia zasady subsydiarności, wszystkie instytucje europejskie (Rada Europejska, Parlament Europejski, Komisja Europejska) korzystają z każdej okazji, aby określić i przypomnieć potrzebę istnienia zasady równości odnoszącej się do wszystkich Europejczyków oraz potrzebę wyeliminowania wszelkich przejawów dyskryminacji.

1.3.2. Konkretnie działania w kwestii promowania praw człowieka

Bardzo istotne jest podkreślenie znaczenia prawa wspólnotowego w walce z wszelkimi formami dyskryminacji w Europie.

W ten sposób Unia Europejska zrywa z długą historią europejskich narodów i państw, których dzieje są naznaczone okresowym odradzaniem się najstraszniejszych przejawów dyskryminacji: ksenofobii, rasizmu i antysemityzmu.

Ta istotna zmiana opiera się na uznaniu, że każda osoba posiada takie same, niezbywalne prawa oraz na pragnieniu umożliwienia każdej osobie czerpania ze swoich tradycji, historii i kultury w celu przyczynienia się do rozwoju europejskiego społeczeństwa.

Podsumowując, rozmawianie o walce z dyskryminacją w Unii Europejskiej jest okazją do spojrzenia na Europę z innej perspektywy. Okazją, aby sobie uświadomić, że oprócz bycia ogromnym rynkiem, Unia Europejska wyraża przede wszystkim nadzieję stworzenia regionu pełnego sprawiedliwości i pokoju, w którym wszystkie kobiety i wszyscy mężczyźni bez wyjątku są potrzebni do osiągnięcia rozwoju i postępu.

---

lex.europa.eu/Notice.do?val=51759:cs&lang=fr&list=53359:cs,53358:cs,53357:cs,53153:cs,53173:cs,51759:cs,416423:cs,51377:cs,51916:cs,51915:cs,&pos=6&page=2&nbl=72&pgs=10&hwords=&checkbox=checkbox&visu=#texte

W tych dokumentach po raz pierwszy dokonano rozróżnienia pomiędzy dyskryminacją bezpośrednią i pośrednią.

²⁰ Na orzecznictwo europejskie składają się wszystkie wyroki wydane przez europejskie trybunały: Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu oraz Europejski Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w Luksemburgu.

▪

2. SUGESTIE DOTYCZĄCE PROGRAMÓW NAUCZANIA: UWAGI OGÓLNE

Niemożliwym jest omówienie przy okazji konkursu wszystkich kwestii poruszonych w powyższym streszczeniu.

Zaproponowane programy to zaledwie przykłady możliwych działań. Niezależnie od wybranej metody, nauczyciel lub animator może wykorzystać poniższe pomysły.

2.1. Wspólne cele ogólne

Tożsamość i odmiennność

- Przedstawienie i opisanie siebie.
- Określenie swoich różnych powiązań.
- Określenie i opisanie bliskich przyjaciół i rodziny.

Wyróżnianie i dyskryminowanie

- Określenie więzów łączących daną osobę z innymi ludźmi.
- Analiza tych powiązań.
- Określenie uzasadnionych/bezprawnych różnic.
- Podanie definicji dyskryminacji.
- Zrozumienie, czym jest dyskryminacja pośrednia.

Prawa człowieka

- Zrozumienie, że wszyscy ludzie są równi wobec praw i zasługują na godność.
- Zrozumienie, że prawa człowieka to prawa uznawane przez państwa członkowskie i instytucje Unii Europejskiej.
- Zrozumienie, że poszanowanie tych praw jest obowiązkiem wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej i wszystkich Europejczyków.
- Zrozumienie, że ustawodawstwo europejskie umożliwia każdemu Europejczykowi dochodzenia swoich praw, także na drodze sądowej.
- Zrozumienie, że prawa człowieka to także „prawa innych osób” i że w związku z tym obowiązkiem każdego człowieka jest przestrzeganie praw innych ludzi.

Walka z dyskryminacją

- Zrozumienie, że różnorodność jest źródłem bogactwa.
- Zrozumienie, że każdy z nas może paść ofiarą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że każdy z nas może być sprawcą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że wszystkie przejawy dyskryminacji, niezależnie od sytuacji danego państwa, danej grupy lub osoby są poważnym naruszeniem zasady równego traktowania wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej.
- Przedstawienie prawa europejskiego, które ma wpływ na przepisy krajowe.
- Zrozumienie znaczenia działań Unii Europejskiej w zakresie tworzenia nowych przepisów prawnych.

- Zrozumienie potrzeby rozwijania aktywnej i odpowiedzialnej postawy obywatelskiej wśród wszystkich młodych mieszkańców Europy.

2.2. Metody nauczania

- Ze względu na szczególny charakter tematu oraz sposób organizacji konkursu, najlepszą metodą we wszystkich przypadkach – także w szkołach – jest praca w małych grupach pod przewodnictwem osoby dorosłej (nauczyciela, przedstawiciela określonego stowarzyszenia, animatora, rodzica), którego zadaniem będzie kierowanie dyskusją oraz pracami.
- Zaproszenie do udziału w pracach specjalistów spoza szkoły umożliwi uczestnikom nowe spojrzenie na życie i świat i jest zalecane zawsze, gdy istnieje taka możliwość.

Zaangażowanie obywateli i innych osób w konkurs także przyczynia się do rozpowszechniania wiedzy na temat europejskich przepisów anty-dyskryminacyjnych oraz do promowania aktywnego obywatelstwa europejskiego.

- Doświadczenia innych osób i informacje przekazywane w mediach (artykuły prasowe, specjalne programy telewizyjne i radiowe, „pakiety multimedialne” na stronach internetowych organów prasowych), w literaturze, w filmach wyświetlanych w kinach i telewizji są ważnym źródłem wiedzy i stanowią część nieformalnej edukacji młodzieży.

Te źródła informacji, które są najczęściej wybierane przez młodych ludzi, będą najszerzej wykorzystywane do rozwijania umiejętności wyszukiwania informacji, analizy i refleksji.

Dzięki temu łatwiej będzie można przejść z etapu zdobywania wiedzy do etapu przyjęcia i wprowadzenia w życie określonych wartości i zachowań.

- Będą także wykorzystywane dyskusje indywidualne lub w grupach ²¹, odgrywanie scenek itp., by pokazać, jak można wprowadzić w życie przedstawione pomysły.
- Można także wykorzystać materiały przygotowane przez instytucje europejskie, w szczególności stronę internetową poświęconą walce z dyskryminacją: <http://www.stop-discrimination.info/28.0.html> oraz stronę Rady Europy dotyczącą wspomnianej wcześniej kampanii „Wszyscy różni, wszyscy równi”: <http://alldifferent-allequal.info/>

2.3. Dalsze działania

- Ważne jest, aby nauczyciele/animatorzy i wszyscy partnerzy zespołu postrzegali ten konkurs jako jeden z etapów w procesie zwiększania świadomości na temat zwalczania dyskryminacji w Unii Europejskiej.

MAMY NADZIEJĘ, ŻE SZKOŁY I KLASY BIORĄCE UDZIAŁ W KONKURSIE ZDOBĘDĄ DOŚWIADCZENIE PRZYGOTOWUJĄCE JE DO UDZIAŁU W INNYCH PROJEKTACH EUROPEJSKICH, TAKICH JAK COMENIUS, ERASMUS I LEONARDO DA VINCI ²².

²¹ **Uwaga:** Poruszając temat dyskryminacji może się zdarzyć, że niektóre dzieci opowiedzą o przypadkach, które odnosiły się bezpośrednio do nich. Jeśli dyskryminacja faktycznie miała miejsce, nauczyciel/animator powinien poradzić się innej osoby, np. nauczyciela, psychologa, prawnika, działacza organizacji zajmującej się dyskryminacją itd. i omówić z nią sposób postępowania oraz możliwe rozwiązania.

²² Więcej informacji na temat tych programów można znaleźć na stronie internetowej Unii Europejskiej http://ec.europa.eu/education/programmes/programmes_en.html.

3. OMAWIANIE TEMATU W GRUPIE 15-18-LATKÓW ²³

3.1. Wskazówki pedagogiczne

Podczas pracy zastosowanie mają także trzy wytyczne zaproponowane dla grupy 12-14-latków.

- Dyskryminacja to złożone pojęcie. Bardzo istotne jest zastanowienie się nad powiązaniem między tożsamością a odmiennością.
- Walka z dyskryminacją stanowi integralną część historii tworzenia Europy.
- Walka z dyskryminacją to zagadnienie, które dotyczy wszystkich Europejczyków, ponieważ prawa człowieka to przede wszystkim prawa innych osób, a **bycie obywatelem Europy oznacza postrzeganie wszelkich przejawów dyskryminacji w kategoriach absurdu.**

Podczas pracy z młodzieżą w wieku 15-18 lat nacisk będzie kładziony na fakt istnienia przejrzystego systemu prawnego.

Europa dąży do stworzenia przestrzeni prawnej wspólnej dla wszystkich państw członkowskich, w której potępia się wszelkie przejawy dyskryminacji. Celem jest promowanie praw człowieka: dyskryminacja jest wykroczeniem, które może się przerodzić w przestępstwo, i musi być karana z mocy prawa.

Wiele czasu zostanie poświęcone narzędziom Unii Europejskiej, w celu przeanalizowania sytuacji i przyjrzenia się walce z wszelkimi przejawami dyskryminacji. Nacisk będzie kładziony na wiodącą rolę dyrektyw europejskich, które stymulują tworzenie skutecznych przepisów na poziomie krajowym.

Niemniej jednak należy także wyjaśnić, że potrzeba tworzenia odpowiednich przepisów powinna iść w parze z rzeczywistą zmianą mentalności: uznanie, że wszelkie przejawy dyskryminacji są absurdalne nie powinno powstrzymywać ludzi od walki z podstępными i powszechnymi formami dyskryminacji.

Dlatego też szczególna uwaga poświęcona będzie znaczeniu roli społeczeństwa obywatelskiego oraz osobistego zaangażowania.

Proponowany program nauczania

Materiały

Papier do robienia notatek
Ryza papieru formatu A2
Farby (akrylowe, gwasz itd.).
Duża tablica.

Dokumenty

Po jednej kopii dla każdego uczestnika:

- tekst artykułów 21, 22 i 23 „Karty Praw Podstawowych” (dostępny na stronie internetowej konkursu);
- tekst Artykułu 13 Traktatu z Amsterdamu ²⁴;

²³ Zalecamy nauczycielowi/animatorowi także zapoznanie się z informacjami zawartymi w punkcie 3 Zestawu Edukacyjnego dla grupy 12-14-latków.

²⁴ Por. przyp. 11.

- tekst dwóch dyrektyw z 2000 roku oraz dyrektywy z 2004 roku ²⁵;
- artykuły prasowe na temat dyskryminacji.

Dostęp do Internetu (w miarę możliwości), aby połączyć się ze stroną internetową Agencji Unii Europejskiej ds. Praw Podstawowych ²⁶, krajowymi stronami organizacji broniących praw człowieka (między innymi Amnesty International²⁷), krajowymi stronami organizacji zwalczających rasizm (między innymi ENAR – Europejska Sieć Przeciwko Rasizmowi ²⁸) oraz stronami krajowych organów ds. równości ²⁹.

3.2.1. PIERWSZA SESJA

Wyznaczone cele

- Zrozumienie, że prawa człowieka to prawa uznawane przez państwa członkowskie i instytucje Unii Europejskiej.
- Zrozumienie, że poszanowanie tych praw jest obowiązkiem wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej i wszystkich Europejczyków.
- Poznanie Karty Praw Podstawowych i zrozumienie, że wszyscy Europejczycy są równi wobec prawa i zasługują na godność.
- Określenie uzasadnionych/bezprawnych różnic.
- Podanie definicji dyskryminacji.
- Zrozumienie, że każdy z nas może paść ofiarą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że każdy z nas może być sprawcą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że wszystkie przejawy dyskryminacji, niezależnie od sytuacji danego państwa, grupy lub osoby, są poważnym naruszeniem zasady równego traktowania wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej.

Organizacja grupy lub klasy

Salę należy zorganizować tak, aby mogły w niej pracować 4-osobowe grupy oraz aby było miejsce na odegranie scenki, którą będą widzieli wszyscy siedzący w sali.

Czas trwania

2 godziny.

Przebieg

Cała klasa/grupa

Krótkie przypomnienie:

- wszyscy ludzie mają Prawa, które zostały zapisane w licznych międzynarodowych deklaracjach i konwencjach;

²⁵ Por. przyp. 12, 13 i 14.

²⁶ <http://fra.europa.eu/fra/index.php?lang=EN>.

²⁷ <http://web.amnesty.org/contacts/engindex>.

²⁸ <http://www.enar-eu.org/en/>.

²⁹ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/rights/neb_en.htm.

- wszyscy mieszkańcy lub obywatele 47 państw członkowskich Rady Europy mogą złożyć skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Prezentacja Karty Praw Podstawowych: uchwalona podczas Konferencji Międzyrządowej w Nicei w 2000 roku przez Radę Europejską, Parlament Europejski oraz Komisję Europejską, Karta została włączona do projektu nowego traktatu Unii Europejskiej; wejdzie w życie po zatwierdzeniu traktatu przez wszystkie państwa członkowskie, prawdopodobnie do 2009 roku³⁰.

Lektura Artykułów od 20 do 23.

Należy poprosić wszystkich uczestników o wymienienie bezprawnych przyczyn dyskryminacji.

Nauczyciel/animator lub jeden z uczestników zapisuje je na tablicy.

Krótką dyskusją, podczas której wyjaśniana jest kwestia bezprawnych przyczyn: uczestnicy są proszeni o podanie konkretnych przykładów dotyczących poszczególnych bezprawnych przyczyn.

Nauczyciel/animator zwraca uwagę na wyrażenie „w szczególności” i prosi uczestników o wyjaśnienie go.

W grupach 4-osobowych

Każda grupa, pod kierunkiem nauczyciela/animatora, zajmie się innym obszarem życia codziennego, w którym może dojść do dyskryminacji poszczególnych osób.

Konkretne przykłady są następnie wymieniane i dzielone na kategorie.

Każda grupa wybiera jeden obszar życia codziennego i przygotowuje scenkę.

Cała klasa/grupa

Każda grupa przedstawia wybraną sytuację.

Dyskusja:

Które bezprawne przyczyny wybraliście?

Dlaczego?

Dlaczego niektóre przyczyny wydają się Wam ważniejsze od innych?

W klasie/grupie należy utworzyć grupy składające się maksymalnie z 9 osób

Propozycja gry: „Lot balonem”³¹.

Krok 1: Należy podzielić uczestników na grupy składające się maksymalnie z 9 osób.

³⁰ Szczególny przypadek Wielkiej Brytanii: tam Karta nie będzie obowiązywać.

³¹ Gra zaproponowana przez belgijski oddział Amnesty International:

<http://www.amnestyinternational.be/doc/doc/article105.html>

Informacje dostępne jedynie w języku francuskim („Discrimination – Activité pédagogique”).

Krok 2: Nauczyciel/animator przydziela każdemu członkowi grupy oddzielną rolę (Cygana, uczonego, osoby niepełnosprawnej, bandyty, chorego dziecka, włóczęgi, księdza, homoseksualisty, bankiera, itd.).

Krok 3: Po przydzieleniu każdemu uczestnikowi roli nauczyciel/animator wyjaśnia, że grupa wybiera się w długą podróż balonem. Jednak kosz jest zbyt ciężki, więc jedna osoba będzie musiała się poświęcić i wyskoczyć z balonu, żeby pozostali podróżni nie rozbili się w górach. Kto powinien wyskoczyć i dlaczego?

Cała klasa/grupa

Wysłuchaj decyzji uczestników i zadaj poniższe pytanie: Jak uzasadniasz swój wybór?

Aby przygotować następną sesję, nauczyciel/animator prosi młodzież o znalezienie informacji na temat konkretnych przypadków dyskryminacji w prasie i w Internecie. Mogą to być sytuacje, które miały miejsce w ich mieście, kraju lub gdziekolwiek indziej w Unii Europejskiej.

3.2.2. DRUGA SESJA

Wyznaczone cele

- Zrozumienie, czym jest dyskryminacja pośrednia.
- Zrozumienie, że każdy z nas może paść ofiarą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że każdy z nas może być sprawcą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że wszystkie przejawy dyskryminacji, niezależnie od sytuacji danego państwa, danej grupy lub osoby są poważnym naruszeniem zasady równego traktowania wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej.
- Poznanie prawa europejskiego, które ma wpływ na przepisy krajowe oraz zrozumienie znaczenia działań Unii Europejskiej w zakresie tworzenia nowych przepisów prawnych.

Organizacja grupy lub klasy

Salę należy zorganizować tak, aby mogły w niej pracować 4-osobowe grupy oraz aby było miejsce na odegranie scenki, którą będą widzieli wszyscy siedzący w sali.

Czas trwania

2 godziny.

Przebieg

Cała klasa/grupa

Krótkie przypomnienie:

- krótki opis hierarchii poszczególnych europejskich norm prawnych³². Lektura Artykułu 13 Traktatu z Amsterdamu, komentarz;
- ogólna prezentacja trzech dyrektyw dotyczących dyskryminacji oraz wskazanie głównych nowych aspektów ujętych w tych trzech tekstach³³.

W grupach 4-osobowych

W podanych tekstach należy znaleźć artykuły dotyczące **dyskryminacji pośredniej i bezpośredniej**.

Podać konkretne przykłady sytuacji, w których te formy dyskryminacji mają miejsce. Następnie należy je wypisać i podzielić na kategorie według „bezprawnych przyczyn”. Przeprowadzić to samo ćwiczenie z pojęciem „molestowanie” i „działania odwetowe”.

Dyskusja w grupie:

W jaki sposób pojęcie dyskryminacji pośredniej wspiera walkę z dyskryminacją? Należy podać konkretne przykłady.

Cała klasa/grupa

Połączenie wszystkich wniosków.

Kilka pytań pomocniczych:

Dlaczego tak ważne jest włączenie do przepisów artykułów na temat molestowania i działań odwetowych?

Czy wyeliminowanie wszystkich form dyskryminacji jest sprawą prostą?

Tak? Nie? Dlaczego?

W grupach 4-osobowych

Opierając się na informacjach zdobytych podczas poprzedniej sesji każda grupa opracowuje listę sytuacji, w których miała miejsce dyskryminacja.

Następnie sytuacje te należy pogrupować w zależności od przyczyny dyskryminacji.

Wraz z nauczycielem/animatorem każda grupa określa, jakie działania podjęto (lub należało podjąć...) w wyniku stwierdzenia poszczególnych przypadków dyskryminacji.

Następnie każda grupa wybiera jedną sytuację z listy i przygotowuje:

- krótki tekst (kilka linijek) opisujący sytuację;
- scenariusz scenki w celu przedstawienia sytuacji przed całą klasą/grupą.

Cała klasa/grupa

Każda grupa czyta swój tekst i odgrywa scenkę.

Dyskusja:

³² http://europa.eu/scadplus/glossary/community_legal_instruments_en.htm.

³³ Por. § 1.2.3.

Każda grupa uzasadnia swój wybór i odpowiada na pytania zadane przez pozostałe grupy. Następnie członkowie grupy redagują podsumowanie, które animator zapisuje na tablicy.

W grupach 4-osobowych

Uczestnicy powinni znaleźć w dyrektywach paragrafy odnoszące się do **sankcji**.

W Internecie można znaleźć informacje na temat transpozycji do prawa krajowego „Dyrektywy Rady UE 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 roku wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne”³⁴.

Należy powtórzyć ćwiczenie dla innych krajów.

Cała klasa/grupa

Kilka pytań pomocniczych:

W Twoim kraju, ile czasu minęło od zatwierdzenia dyrektywy do jej transpozycji?

Jak ta sytuacja wyglądała w innych krajach?

Jakie można wyciągnąć wnioski na temat obecnego sposobu tworzenia przepisów w państwach członkowskich Unii Europejskiej?

[Odpowiedź: około 50% przepisów uchwalanych w państwach członkowskich to transpozycje dyrektyw europejskich. Pozostałe 50% nie jest powiązane z dyrektywami, jednak tworzone przepisy muszą być zgodne z regulacjami unijnymi].

Dyskusja:

Jak określasz rolę Unii Europejskiej w bronieniu praw mieszkańców Europy? Pozytywnie czy negatywnie?

Aby przygotować następną sesję, po (ponownym) wyjaśnieniu pojęcia „pozytywnego działania”³⁵, nauczyciel/animator prosi uczestników o znalezienie w prasie lub w Internecie przykładów „pozytywnego działania” w Unii Europejskiej lub poza nią.

3.2.3. TRZECIA SESJA

Wyznaczone cele

Zrozumienie, czym jest „pozytywne działanie”.

Organizacja grupy lub klasy

Salę należy zorganizować tak, aby mogły w niej pracować 4-osobowe grupy oraz aby było miejsce na odegranie scenki, którą będą widzieli wszyscy siedzący w sali.

Czas trwania

³⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:72000L0043:EN:NOT>.

³⁵ Przykład definicji: „Pozytywne działanie to polityka, zgodnie z którą w pewnych obszarach przyznawane są przywileje pewnym grupom ludzi, którzy bez tych przywilejów znaleźliby się w niekorzystnej sytuacji.” Czasami używa się także pojęcia „pozytywna dyskryminacja”, jednak wiele osób nie zgadza się z takim określeniem, uznając je za oksymoron.

2 godziny.

Przebieg

W grupach 4-osobowych

Należy sporządzić listę znalezionych przykładów.

Czy uczestnicy mają inne propozycje?

Czy takie działanie jest zgodne z zasadą równości?

Gdybyś miał(a) uzasadnić słuszność takich działań podczas dyskusji, jakich argumentów byś użył(a)?

Gdybyś miał(a) uzasadnić niesłuszność takich działań podczas dyskusji, jakich argumentów byś użył(a)?

Następnie nauczyciel/animador prosi połowę grupy o wyznaczenie rzecznika, który będzie przekonywał do słuszności tego typu działań, a drugą połowę o wyznaczenie osoby, która będzie z nim polemizowała.

Cała klasa/grupa

Debata prowadzona przez nauczyciela/animatora lub przez młodego moderatora: rzecznicy grup przedstawiają swój punkt widzenia.

Nauczyciel/animador podsumowuje dyskusję podkreślając, że Unia Europejska uznaje pozytywne działania za słuszne, ponieważ uważa, że zakazanie dyskryminacji nie wystarczy, aby zapewnić wszystkim równe szanse; czasami niezbędne jest podjęcie szczególnych działań mających na celu zrekompensowanie niedogodności wynikających z pochodzenia rasowego lub etnicznego, płci lub innych cech danej osoby³⁶.

Następnie nauczyciel/animador zadaje poniższe pytanie: Dlaczego Unia Europejska tak bardzo angażuje się w walkę z wszystkimi przejawami dyskryminacji?

[Odpowiedź: budowanie Europy zawsze opierało się na unii narodów, których różnorodność była respektowana i które były akceptowane przez wszystkie inne narody. Istnieją nawet plany, aby hasło „Jedność w różnorodności!” stało się dewizą Unii Europejskiej.]

Następne pytanie: co chcesz powiedzieć innym młodym Europejczykom na temat dyskryminacji? Jak chcesz to zrobić?

Po znalezieniu odpowiedzi na to pytanie, grupy mogą przystąpić do tworzenia plakatów...

---

³⁶ Por. „Prawo europejskie dzisiaj”, § 1.2.4.